

L'ÈLITE SOCIAL DE BARCELONA AL COMENÇAMENT DE L'ÈPOCA MODERNA

Joan Lluís PALOS i PEÑARROYA

Després de quasi mig segle de turbulències, els *ciutadans honrats* de Barcelona van poder tornar a respirar tranquils quan a 1498 Ferran II feu públic el privilegi conegut com del *Regiment*, mitjançant el qual es regulava l'accés als principals càrrecs del govern ciutadà, que constituïa un reconeixement explícit de la seva hegemonia social a la capital de Catalunya. Els darrers anys del segle XV, després de la sangrant guerra iniciada a 1462, foren temps de reorganització als distints estaments ciutadans. Els *artistes* i *menestrals*, establiren vies precises per a tots aquells que vulguessin incorporar-se a llurs cossos respectius. A 1470, els *mercaders* establiren un sistema de *matrícula* mitjançant el qual es pretenia de dur a terme un rigorós control de totes les noves incorporacions.

Almenys des d'aquesta darrera data, el *Consell* de la ciutat insistia als *ciutadans* sobre la conveniència de redactar una nòmina similar a la dels *mercaders*. No sembla pas que l'estament es preocupés massa per aquesta qüestió. Al cap de vall ells, els *ciutadans honrats* de Barcelona, eren suficientment coneguts perquè ningú no pogués tenir dubtes pel que fa a la seva identitat. Però el sistema de designació de càrrecs implantant a 1498, precisament per la superioritat que els atorgava, va acabar complicant-els-hi les coses. La condició de *ciutadà*, desprestigiada pels seus oponents en les anteriors dècades, es revalorava novament i l'allau de pretendents no es va fer esperar. Molts *ciutadans* pogueren comprovar, no sens sorprendre's, com en les llistes destinades a proveir els càrrecs que els estaven reservats, començaven a aparèixer individus als qui ningú no reconeixia com a membres del cos.

Finalment, hagueren de retre's davant els fets, i a 1510, amb motiu de la concessió del fur militar als *ciutadans* de Barcelona, aquests sol·licitaren al monarca la redacció d'una *matrícula* dels membres de la corporació així com l'establiment d'unes normes en les que es fixessin els criteris per a les futures admisions (1). Amb aquesta mesura incorporaven una pràctica seguida pels seus homònims d'altres poblacions des de molts anys abans (2).

La *matrícula* elaborada a 1510 constava de 93 individus la qual identitat s'indicava expressament. Però aquesta relació no era tan entenedora como cabia d'esperar (3). Hi havia bastants noms repetits i juntament a alguns d'aquets s'assenyalava que el privilegi també afectava a llurs familiars més directes, fills, germans, nebots o nets, però sense indicar de forma explícita de qui es tractava. L'ambient, tenint en compte la desagradable sorpresa que per a molts va ser el fet de no trobar-se a la llista, no aconsellava deixar caps per a lligar. Un cop realitzades les correccions adients, la *matrícula* de *ciutadans* de Bar-

celona, restà concretada en 113 persones destinades a constituir l'eix axial del règim municipal durant els anys següents (4).

En primer lloc, el registre de 1510 suposa l'entrada d'un nombre important de nous membres: Dels 113 matriculats, només 52, és a dir, menys de la meitat, n'havien format part anteriorment; els 61 restants eren de nova incorporació (5). La intensitat del canvi es comprova millor en constatar que, almenys 34 individus que en la dècada anterior havien actuat en alguna ocasió com *ciutadans* eren, ara, refusats del cos. Aquest fet ens dóna una idea, tant de la confusió dominant en els anys del canvi de segle, com de la voluntat, manifesta per altra banda, de realitzar una autèntica operació de neteja.

Amb tot, la característica més sobreeixidora de la nova matrícula no està en el nombre d'admesos i refusats, sinó en la condició domèstica que se li imprimeix al registre i que va convertir el cos de *ciutadans* en una «qüestió de família». Hem vist com bastants dels inscrits ho van fer gràcies a llur parentiu; a partir d'aquest moment s'establí que tots els fills dels ja matriculats tenien dret a ostentar la mateixa condició dels seus pares, un cop acomplida l'edat de vint anys (6). Amb aquesta mesura es va trencar una tradició de segles per la que pares i fills podien pertanyer a diferents estaments. Amb més motiu que mai, podem parlar a partir d'ara, de famílies ciutadanes. Aquest fou, sens dubte un dels grans èxits per a l'élite barcelonina. L'oligarquia de ciutats de primera magnitud com Saragossa, amb un estatut municipal similar al barceloní, mai no assolí aquest privilegi, malgrat de perseguir-lo amb afany (7).

A causa de la introducció d'aquesta novetat, la matrícula de 1510 va suposar una notable reducció del nombre de clans *ciutadans*, pel que va resultar una mesura remarcadament etilista: Els 113 matriculats s'agrupaven en un total de 66 famílies diferents. D'altra banda, la política de Ferran II a l'hora de seleccionar aquests homes, fou directament dirigida a primar aquelles nissagues més sòlidament implantades en la vida de la ciutat i d'elles sorgiren la immensa majoria de *ciutadans* de nova creació.

El fet que a 1510 es produeixi una concentració del poder, no ens ha de moure a engany. Els nous *ciutadans* de matrícula, difícilment podrien qualificar-se com un grup compacte: una lleugera anàlisi de la trajectòria política d'aquestes famílies durant el període de la guerra civil, posa en relleu com bastantes d'elles havien lluitat en bàndols contraris. El caire de venjança personal que la lluita havia adquirit a Barcelona, faria que, malgrat els quaranta anys transcorreguts, certes ferides romanguessin encara obertes sota la forma d'enfrontaments familiars. Per tot això, potser resulti excessivament arriscat assignar a la nova classe de *ciutadans* una comunitat d'interessos o una consciència col·lectiva amb la que difícilment es podien identificar. La selecció de candidats per a formar la nòmina del patriciat, posa obertament de manifest la voluntat reconciliadora de Ferran II i un afany decidit de recomposar l'ordre social a l'elit barcelonina. Si una cosa sembla clara és que els noms no van ser, de cap manera, elegits a l'atzar. L'estudi prop de la militància dels afortunats, en els dos grans partits de mitjanç del segle anterior -la Busca i la Biga- confirma plenament l'exquisit equilibri amb que va ser elaborada la llista. Si el privilegi de 1498 havia estat pensat per a contenir la lluita en l'accés al poder, la matrícula de 1510 volgué ésser un intent per a contentar a les principals famílies en litigi. En aquest sentit la selecció de noms s'inspira en dos criteris ben definits: Per una banda, el d'agrair els serveis prestats, tant als *mercaders* involucrats en la Busca com a la petita noblesa que va romandre fidel a la corona durant la guerra i per altra, el de mantenir el *status quo* del sector més arrelat de l'aristocràcia

ciutadana.

Aquest darrer grup -el de les famílies més poderoses sòlidament implantades-, serà, sens dubte el que aportarà el contingent més nombrós d'homes. En ell s'hi troben quasi totes les que durant el primer quart del segle XIV es van fer els amos del govern de la ciutat, des dels Gualbes als Llull, passant pels Sarrovira, Santcliment, Dusay, Marquet o Fivaller. En confrontar la nòmina de 1510 amb la relació dels clans més poderosos a Barcelona, de la Baixa Edat Mitjana, no queda més remei que embadalir-se per la lloable capacitat de resistència de que faran gala totes aquestes famílies per a les que, els canvis en el panorama polític no sembla sinó d'altres tantes possibilitats de refermar-se al poder.

El nucli format per individus procedents de la petita noblesa i els antics *mercaders*, és menys nombrós, però la seva presència constitueix un dels traços més significatius del nou registre del patriciat. Entre els primers, ens trobarem amb noms significatius com els d'Àngel i Tomàs Despuig, Jerònim Descallar, Miquel Ferrer o Dionís i Jaume Pau. Tots ells contaven entre llurs avantpassats amb homes que havien actuat de forma destacada com lloctinents, militars o diplomàtics sota les ordres de Joan II. En el moment de redactar la nòmina, quasi tots seguien tenint familiars al servei directe del rei i la seva inclusió a l'estament era la forma de recompensar a la branca familiar instal·lada a Barcelona (8).

Donat que moltes famílies mantingueren simultàneament membres entre els *ciutadans* i els *mercaders* és difícil conèixer en quina mesura el privilegi de 1510 suposà per a elles el definitiu ascens vers la ciutadania. El fet de que algunes, amb una sobreixent participació en la Busca, desapareixin ara per complet del cos de *mercaders*, fa suposar que la matrícula va significar un canvi. Aquest seria el cas dels Aguilar, Gibert, Serra, Sirvent, Solzina o Satorra.

El ritme de matriculació

A l'any 1512, un cop realitzats els corresponents reajustaments de la primera llista, tot estava preparat per a que els matriculats exercissin llur control sobre l'estament i, en conseqüència, sobre la part més important del govern de la ciutat.

Les noves disposicions sobre la matrícula, establien que, anualment, el primer dia del mes de maig, els *ciutadans* es reunien per a votar la proposta dels *consellers* sobre els candidats a formar part del cos. (9) Per a que l'assemblea pogués exercir els seus poders es precisava la presència d'almenys, dos terços dels matriculats. Com ben aviat es posà de manifest, les possibles esperances sobre el funcionament d'aquest sistema electiu no passaven d'ésser una quimera sense fonament. Conscients de que quants més membres tingués l'estament, més difícil seria l'accés als càrrecs de govern, els *ciutadans* mostraren un interès nul per acceptar noves incorporacions. Al·legant les dificultats per a reunir el *quorum* necessari, les reunions s'anaven postposant any rera any, tot deixant la matrícula en un complet estancament. A 1519, Carles V llançava la primera advertència, rebaixant a les tres quartes parts el nombre de *ciutadans* requerit per a la validesa de la convocatòria. Com aquesta mesura tampoc va causar cap mena d'efecte en l'ànim dels electors que seguien negant-se a reunir-se, el monarca va decidir passar als fets utilitzant la prerrogativa que tenia de nomenar *ciutadans* per real privilegi (10). A la fi, aquesta segona amenaça assolí els efectes desitjats. Des de 1531, davant l'imminent risc de perdre el control sobre l'estament, els

ciutadans emprengueren de forma regular les reunions anuals per a la renovació del cos.

La decisió de convocar reunions electives, no significava, de cap manera, que cada any es produís l'entrada de nous candidats. Això va ésser així per distints motius. El primer és que les assemblees no sempre es reuniren amb la periodicitat prevista. En determinats moments, els *ciutadans* van utilitzar aquestes sessions com mesures per a presionar la Corona, deixant-les de convocar en moments ben determinats. De manera significativa això esdevingué sempre que el rei venia al Principat per a reunir les Corts i, especialment, durant el temps d'*impase* que s'obria rera la seva clausura, a l'espera de l'acompliment d'algunes de les promeses del sobirà (11). En aquest sentit, el període més conflictiu fou el que seguí a les Corts de 1585, quan un elevat nombre de *ciutadans* nomenats directament per Felip II, amenaçà amb eclipsar seriosament l'hegemonia dels matriculats (12). Entre 1587 i 1600 els anys en els que no es celebrà l'assemblea foren constants. A la fi, amb la concordia de 1599 firmada entre la ciutat i Felip III, s'assolia l'acord i les sessions tornen a llur curs regular amb l'inici del nou segle. La revolta de 1640 obre una nova fase d'interrupció; durant els vint anys transcorreguts entre 1640 i 1660, amb prou feines es celebren deu reunions en les que s'incorpora tan sols a tretze persones. El progressiu descrèdit de la matrícula a partir de 1660, contribuirà decisivament a espaiar encara més la celebració d'assemblees. El sistema entra, llavors, en una llargorosa agonia que el durà a la mort definitiva a 1699.

Per altra banda, el fet que es celebressin les reunions no garantia que s'anés a ampliar el nombre de matriculats. En realitat, sols en 74 de les 111 assemblees celebrades es van produir noves incorporacions; les 37 restants únicament van servir per a inscriure els fills dels *ciutadans* que havien acomplert l'edat de 20 anys. Per a justificar aquesta actitud, els *ciutadans* al·legaren diverses raons. La primera i més freqüent era la manca de candidats amb condicions; això va ocórrer en 21 ocasions, un terç de les quals es concentraren en la dècada de 1535 a 1545. En segon lloc, 14 reunions es clogueren sense que cap dels aspirants assolís el mínim de vots requerits per a la seva incorporació. Sorprenentment els refusaments es concentren quasi per complet durant el segle XVI, mentre que, sols de forma esporàdica es produeixen durant el XVII. Això deixa entreveure l'afiançament d'una pràctica mitjançant la qual, l'acceptació de les distintes opcions es pactava abans d'entrar a la sala, de tal manera que les candidatures que no comptaven amb un suport general ni tant sols eren sotmeses al veredict dels presents. En aquest sentit resultà especialment agitat el període comprès entre 1561 i 1581, en el que quasi la meitat de les votacions es clogueren sense que ningú no assolís els dos terços exigits. Per últim, crida l'atenció el fet que, tenint en compte que aquesta raó fou el raonament damunt el que es recolzà la congelació de la matrícula durant els primer anys, els *ciutadans* deixessin d'emprar, com argument per a suspendre les reunions, la manca de *quorum*. A partir de 1530, això succeí únicament en moments molt esporàdics com a 1565 i 1572.

Prenent les xifres en el seu conjunt, difícilment pot qualificar-se com àgil el ritme de la matrícula després de 1531, ja que la mitjana de reunions efectives -és a dir, aquelles en que es produeixen noves incorporacions- ni tant sols arriba a una de cada dues. Sense tenir en compte els fills dels *ciutadans*, el nombre d'admissions fins 1699, és de 177, el que suposa una mitja de poc més d'una incorporació per any, o bé de 2,3 *ciutadans* per a reunió. La magnitud de les xifres és tant limitada que qualsevol comentari sobre els canvis de ritme en el procés de matrícula estaria condemnat a ser una il·lusió amb escàs fonament. Les

ables en les que s'inscriuen més de tres persones són l'excepció que confirma la regla. Mentant a 1590 i 1600 es trenca aquesta tendència amb 12 i 21 inscrits, respectivament. Però dita «sortida de tot» s'ha d'atribuir al compromís relacionat amb l'admissió dels *llans* de privilegi reial, i, per tant, no implica cap mena de canvi significatiu en l'actitud matriculats (13).

permanència a l'estament

El fracàs de la matrícula entre 1510 i 1531 va servir per a posar de manifest alguns problemes amb els que el sistema es va haver d'enfrontar fins a la seva desaparició al final del segle XVII. El més greu de tots feia referència a la ineficàcia del sistema electiu. Mentre que els *ciudadans* afincats a l'estament mantinguessin una actitud oberta i receptors tots aquells que esperaven ostentar els seus mateixos privilegis, era pressuposar una obertura completament aliena a llurs esquemes mentals. Si prenem com vàlida l'acció d'Amelang, haurem de convenir que la xifra de 113 matriculats a 1510, resulta molt alta, la més elevada que va tenir l'estament la qual política s'adreça permanentment a ampliar, en el possible, el nombre dels seus components (14).

La parcel·la de poder que els *ciudadans* tenien assignada resulta tant ampla que aquesta resulta veritablement ajustada, tenint en compte que havien d'ocupar de manera efectiva entre 70 i 75 càrrecs en el govern de la ciutat; que aquests s'havien d'anar renovant constantment i que molts d'ells eren incompatibles. Per a fer-se creditors del respecte davant l'opinió pública, els *ciudadans* havien de demostrar, almenys, que eren capaços d'assumir llurs responsabilitats, i això exigia un alt grau de dedicació i disponibilitat a la feina que tenien encomanada.

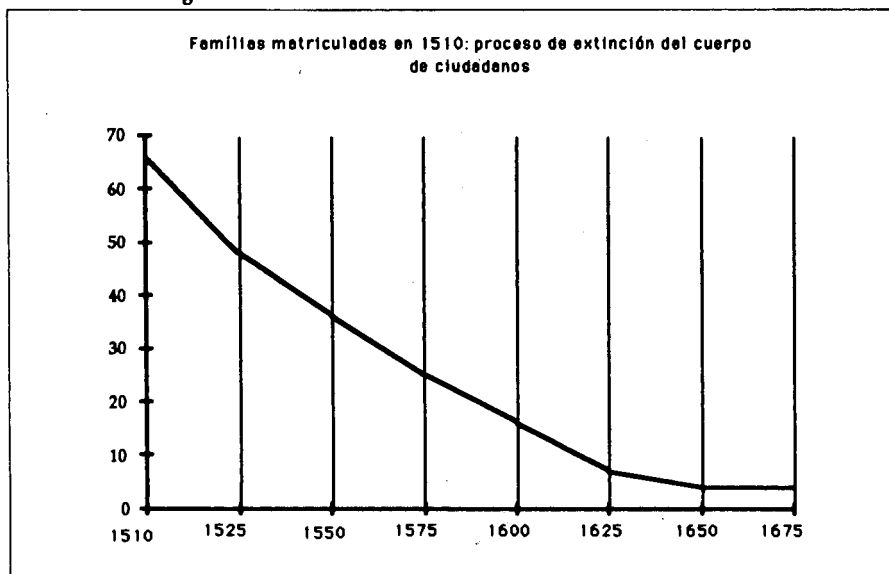
Però, més va poder comprovar des del primer moment, molts de *ciudadans* sentiren un esperit més aviat escàs, el que els dugué a desentendre's de les qüestions municipals cercant una sort molt lluny de la ciutat: Els Albanell (15) i els Boscà (16), seguint la tradició familiar, decidiren provar sort al servei personal del monarca; els Marquet, que seguien normalment implicats en l'activitat comercial, preferiren ocupar els consulsats en els principals ports mediterranis; alguns, com els Anglés, Boteller, Descatllar, Franco Pastor, especialment relacionats amb famílies de la noblesa, ni tant sols residiren de forma habitual a Barcelona no arribaren a exercir cap mena de càrrec a l'Administració local. Per últim, una bona part dels clans amb major prosapia ciutadana, optaren molt aviat pel trasvassament d'actitud a l'estament militar. Si a tot això li sumem la reduïda taxa de procreació que van experimentar altres famílies, comprendrem la relativa rapidesa amb que es va produir el varament del grup de 1510 (17). De les 65 famílies matriculades llavors, 7 desaparegueren immediatament de l'àmbit municipal, car llurs membres mai no arribaren a ocupar cap responsabilitat. Altres 12, intervingueren durant els primers anys, però no arribaren cap nou component. Cap a 1535, és a dir, quan la matrícula duïa ja 25 anys d'existència, encara restaven 48 de les famílies inicials. A 1550 aquestes famílies s'havien reduït a 36 i a 1575, a 25. Si considerem que un grup determinat perd la seva fisonomia a quan s'han extingit més de la meitat dels seus membres, veurem que en el cas dels matriculats de 1510, això es compleix cap a 1553. Algunes de les famílies que van romandre a Barcelona, van demostrar una encomiable capacitat de perpetuació: 16 són capaços

d'ultrapassar el llindar del canvi de segle, de les quals en resten 7 a 1625, 4 a 1650 i 2 a 1675.

A principis del segle XVIII Pere Serra i Postius realitzà un petit estudi sobre la matrícula de *ciudadans*, prenent com a referència la situació del cos a l'any 1655, és a dir, immediatament després de les modificacions introduïdes en acabar la revolució. Segons els seus càlculs, l'estament constava en aqueix moment, de 57 integrants agrupats en 29 famílies ciutadanes, essent les més nombroses la dels Monfar amb 5 membres, els Romeu i Fàbregues amb 4 i els Grimosachs, Bru, Quintana, Ximenis i Carreres amb 3. Analtzant l'any d'incorporació de cadascuna de les famílies ciutadanes que a 1665 formaven l'estament, acaba concluint que només en queda una, els Navel, procedent del privilegi de 1510. En l'ordre d'antiguitat, als Navel els segueixen els Amell i Llobregat, de 1531, els Grau, de 1532, els Romeu i Codina de 1548, els Monfar, de 1579, els Grimosachs, de 1589, Fàbregues de 1590 i Safont, de 1591. En conjunt, 10 famílies assentaven les seves arrels ciutadanes en el segle XVI mentre que les 19 restants eren, totes, originàries del segle XVII. (18).

A la figura 1 es recullen els darrers anys en que actuen com membres de l'estament els individus procedents de la matrícula de 1510. Per a establir la data, hem pres com a referència l'últim any en que algun membre de la família intervé activament ocupant un càrrec al govern de la ciutat. En analitzar els noms dels clans més longeus, no resta altra possibilitat que concloure, que aquelles famílies amb major tradició a l'activitat política municipal són, a la vegada, les més capaces de projectar-se amb seguretat vers el futur. En l'èlit barcelonina, hi ha un grup de nissagues que constitueixen el substrat permanent, són les que aporten l'estabilitat, mentre que les recent vingudes apareixen condemnades a una efèmera existència. No endebades, quasi tots els que entren amb peu ferm al segle XVII, pertanyen al grup ja instal·lat al poder abans de 1510 i les quals arrels en l'activitat política, s'enfonsen fins els inicis de règim municipal barceloní. Ací són, fent gala de la seva incombustibilitat, els Romeu, Ferrer, Miquel, Terre, Dusay, Roig, Desvalls o Fivaller.

Figura 1. Famílies matriculades a 1510. Procés d'extinció del cos de ciutadans

Un sistema impossible

Hi ha diverses raons per les que l'estudi de l'evolució de la nòmina de 1510 resulta de singular importància. En primer lloc ella és el germen a partir del qual es desenvolupa la matrícula durant els dos segles posteriors, però el que és encara més important, ja des de les primeres passes: Els seus membres hagueren d'enfrontar-se amb un cúmul de dificultats que, transcórrer el temps, suposaren un autèntic llast per al funcionament del sistema.

De totes les nòmines elaborades per els distints estaments barcelonins, la dels *ciutadans* era, amb diferència, la que tenia una projecció política més immediata; al capdavant, l'exercici del govern era la prerrogativa per excel·lència dels seus components. Ja des de 1510 es posà de manifest que pretendre controlar l'accés al municipi mitjançant una llista tancada, era més complicat que agafar aigua amb les mans. Les relacions socials a l'èlit de la ciutat, funcionaven per unes vies molt allunyades del plantejament excessivament ordenacista que ara es pretenia imposar. Els barcelonins de les classes altes estaven molt més acostumats a funcionar per aliances puntuals que per un sistema normatiu fàcilment evadible.

De bon principi, es pogué entreveure que, malgrat les prescripcions, no sempre resultava imprescindible estar matriculat per a entrar en el *Consell de Cent* pel cos de *ciutadans*. L'absència de reunions impossibilità que els fills de matriculats poguessin ésser inscrits al registre, però en la pràctica, en complir els 20 anys, aquests assumiren totes les prerrogatives de llurs pares igualment com si estessin matriculats. Durant els 21 anys d'estancament, aqueixa situació va afectar un mínim de setze persones. L'arrel dels mals procedia de la dificultat per a frenar el flux de pretendents disposat a saltar-se el mur interposat per la matrícula. Ja a 1512, dos individus, Guillem Comes i Francesc Pella, assoliren burlar la vigilància, tot ocupant sengles escons en el *Consell*, malgrat no estar matriculats (19). El nombre d'infractors fou en augment durant els anys següents, i si bé durant la dècada de 1510, l'estament aconseguí mantenir un cert control sobre la situació, a partir dels anys 20, aquest se'ls escapà per complet de les mans. Certament, alguns d'aquests transgressors no eren completament aliens al cos, tota vegada que havien actuat com *ciutadans* abans de la implantació de la matrícula. Però aquest és el cas d'uns pocs; la majoria són completament nous.

Resulta difícil pensar que l'elevat nombre d'infractors fora totalment alie a la voluntat dels matriculats; el silenci mantingut sobre aquestes suposades ingerències, contrasta poderosament amb la polèmica posterior a l'entorn dels *ciutadans* nomenats per privilegi reial. Tot això fa pensar en una situació de connivència per part dels matriculats, en la que els pactes extraoficials i l'intercanvi de favors foren, en l'escala de prioritats, molt per davant de l'acompliment de les Ordenances. En comprovar el nombre d'individus que s'esmunyiren fins el *Consell de Cent* sense necessitat de passar per la matrícula ni assolir un privilegi del rei, és fàcil pensar que una bona xarxa d'influències podia substituir perfectament a ambdós requisits, que, per altra banda, resultaven sempre enotjosos. No es pot determinar fins quin punt la reactivació de la matrícula a 1531, intentà corregir els desajustaments. En les primeres reunions del nou període, s'inscriuen a diverses famílies com els Montmany, Ollers, Puig de Pons o Sala verdenya que fins llavors havien estat intervenint com *ciutadans* al marge del sistema. El cas és que les discordàncies entre la nòmina i el *Consell de Cent*,

seguien produint-se de manera cada cop més alarmant.

Aquesta disparitat s'incrementà encara més amb la intervenció de dos grups de persones la qual presència no entrava, en absolut, dins les previsions de la matrícula; aquests foren els *ciutadans* nomenats directament pel rei i els *gaudints*, nom mitjançant el que eren coneguts els doctors en Dret i Medicina.

El fracàs de la matrícula

A 1510, els patricis afavorits per la política reial, pogueren somniar una època daurada per a ells i llurs famílies. Però la incapacitat mostrada des d'un principi per a controlar l'accés al municipi fou el primer avís de que les coses no anaven a ser tant fàcils com semblava. El temps s'encarregà de posar la resta, tot acabant de tirar per terra bona part de les seves esperances ja que un altre obstacle, encara més difícil de superar, s'interposà en els seus projectes. Els Estatus Municipals de 1498 establien que cada quatre anys, durant la primera quinzena de novembre, una comissió de representants del *Consell de Cent*, s'encarregués de renovar la borsa de candidats que podien optar per cada estament, als càrrecs municipals. En el cas dels *ciutadans*, tots havien de sorgir d'entre els inscrits a la matrícula. Però les Ordenances no obligaven necessàriament a que tots els matriculats entressin a l'esmentada selecció. Això va permetre que, contra tota esperança, la matrícula no fos, ni molt menys, l'assegurança política en la que molts havien confiat. Dels 113 inscrits a la primera matriculació, solament 45 assoliren l'objectiu d'ocupar un lloc en els organismes de govern. Aquesta situació no va fer sinó reafirmar-se en les dècades posteriors; durant bastants anys, cap dels matriculats, qui sap després de quants esforços! pogueren materialitzar les seves il·lusions. Quan ja a les darreries del segle XVII, la matrícula fou definitivament revocada, el balanç de la seva eficàcia política, presentava una panoràmica certament desencorajadora: dels 572 individus que en total havien estat inscrits, únicament 305, és a dir, el 53'4 % havien assolit satisfer en alguna ocasió, els seus anhels de poder i privilegi. Per als 267 restants tot havia passat per ésser un projecte frustrat.

A la vista d'aquest panorama, molts barcelonins estaven sobrats d'arguments per a pensar que la matrícula, prevista inicialment com la panacea del poder, s'havia transformat en un reducte per a satisfer els anhels d'honor i consideració, però que, quan es tractava d'aconseguir els veritables objectius, hi havia d'altres mètodes més eficaços. Una prova d'això era el fet, cada cop més freqüent, de que alguns individus fossin matriculats després de diversos anys d'ocupar càrrecs de responsabilitat. En aquets casos la inclusió a la nòmina de *ciutadans*, lluny de ser el trampolí des del qual saltar al poder, no era més que la confirmació d'unes posicions assolides prèviament. En definitiva, l'aspecte social de la matrícula va acabar per desbancar a la seva primigènia funció política.

Una matrícula desvirtuada oferia poc atractiu per a unes famílies habituades a romandre en el poder de manera habitual. Per aquest motiu, a poc d'iniciar-se la nova singladura de 1510, moltes d'aquestes nissagues, per descomptat quasi totes les més poderoses, decidiren abandonar la nau i passar-se a terreny dels *militars*.

Quadre 2 Ciutadans matriculats a 1510. Anys en que intervenen en el Consell de Cent.

Nombre	Abans de 1510	Després de 1510
1	Aguilar, Joan Berenguer	1507
2	Albanell, Galceran	1513,21,24,27
3	Albanell, Guerau	1523,26,29
4	Albanell, Jerònim	1511
5	Angles, Rafael	1500,04
6	Ballester, Francesc	1513,22,25,32,34
7	Bastida, Jaume	1524
8	Bastida, Joan	1499,1503,08
9	Bastida, Joan Miquel	1511,14,17,21
10	Bastida, Miquel	
11	Bellafilla, Carles	1518,20
12	Bosch, Bertran	1521
13	Bosch, Francesc	1515,18
14	Bosch, Pere del	
15	Boteller, Pere Jaume	
16	Bussot de Stiges, Francesc	1501,07
17	Bussot, Francesc	1504
18	Çapila, Bernat Joan	1503,07
19	Çapila, Bernat Sever	1500,03,06
20	Çapila, Esteve	1523,26
21	Çapila, Francesc	1518,21,23,27,30
22	Çapila, Miquel	
23	Carbó Solzet, Galceran	1512
24	Carrovira, Raimon	500,07
25	Falco, Miquel	1513,16,19,20
26	Ferrer, Francesc	1513,14,15
27	Ferrer, Miquel	1512,17
28	Ferrer, Perot	1501,04,08
29	Ferrera, Felip	1504
30	Ferrera, Joan de	1521,29,33,36,38,39,42,48
31	Fivaller, Galceran	1505,08
32	Franc, Francesc	1513,14,15,18,24,25
33	Gibert, Lluís	1511,1516,19,20,22,25,28,29,30,33,35,37,38,39,41,43
34	Gibert, Valentí	1507
35	Gibert, Vicent	1513,17,23,26
36	Gingos, Pere	1500,03,06
37	Gualbes, Baltasar	1501,07
38	Gualbes, Joan de	1515
39	Jorda, Joan Climent	1511,12,13,17,19,20,24,27,30,32,34
40	Juryent, Miquel	1512,15,18,21,24
41	Lull, Galceran	1500,04
42	Lull, Joan	1516,19,20,22,25,26,29,31,33,34
43	Lull, Joan	1503,06,08
44	Lull, Pere	1503,07
45	Lull, Romeu	1513,21,22,25,28
46	Malla, Perot Miquel Onofre	
47	Marimón, Francesc de	1500,04,07
48	Marimón, Jordi Benet	1506
49	Marquet, Francesc	1504,05,06
50	Marquet, Galceran	
51	Marquilles, Francesc	1505
52	Massanet, Joan	1513,16
53	Massanet, Miquel	
54	Miquel, Pere	1501,02,05
55	Mitjavila, Joan	1512,21,24,27
56	Navel, Jaume	1511,14,17,21,25,28
57	Oliver, Francesc	1502
58		1528,32
59		1513,14,17,21,22,25,27,28

71.	Oliver, Joan		
72.	Pascual, Joan	1500,04,08	
73.	Pascual, Rafael		1511,14
74.	Pastor, Jerónimo		
75.	Pau, Dionís	1499,1502,06	1511,17
76.	Pau, Jaume		
77.	Pol, Joan Miquel	1502,06	
78.	Pujades, Joan	1507	1514
79.	Pujades, Mateu	1508	
80.	Queralt, Francesc	1503,05,08	
81.	Queralt, Miquel	1502,05,08	1516
82.	Roig, Nicolau		
83.	Romeu, Jaume		
84.	Ros, Carles		
85.	Ros, Joan Benet	1505,06	1516
86.	Ros, Lluís	1501,04	1511,23
87.	Ros, Miquel		1521,24
88.	Ros, Raimon		1523,26
89.	Rovira, Bernat		
90.	Rovira, Galceran		
91.	Santidiment, Francesc de		1511,13,17,27
92.	Santidiment, Lluís de		
93.	Santidiment, Pere Joan de		1516,19,20,25,30
94.	Santjust, Francesc	1500,05	1514,21
95.	Serra, Jaume		
96.	Setarí, Carles	1499,03,04	1511,13,14,19,20,22
97.	Sirvent, Jaufredó		
98.	Soler, Guillem Raimon de	1503,07,08	1512
99.	Soler, Miquel	1504,07	1511
100.	Solzira, Francesc		1519,23
101.	Sos, Miquel de	1500	1515,18
102.	Squerit, Pere	1500,06	1513,16,17,18,21,24
103.	Stella, Francesc		1516,25,26,29,30,31,33
104.	Terre de Picalques, Miquel		
105.	Terre, Gaspar		
106.	Valleca, Bernat		
107.	Valleca, Francesc	1499,1506	1511,15
108.	Valleca, Francesc de		
109.	Valleca, Miquel		
110.	Vernigal, Jaume	1501,04,05,08	1513,16,19,20
111.	Vicens de Sentimnat, Pere		
112.	Vicens, Pere Joan	1502	1513
113.	Vilana, Francesc		

Notes

- ⁶⁰ El text del privilegi, així com la primera matrícula a Vicens Vives, J., *Ferran II i la ciutat de Barcelona*, Barcelona, 1936-36. Apèndix documental, doc.219.
- ⁶¹ Els burgesos de Perpinyà, ja utilitzaven el sistema de matrícula almenys des de 1346. A d'altres poblacions com Manresa, Cervera, Vilafranca de Conflent, Puigcerdà, Vilafranca del Penedès, Besalú, Figueres o Granollers, la matrícula de *ciudadans* datava de 1449. No s'ha de confondre la implantació de la matrícula amb l'assoliment del privilegi militar. A Barcelona ambdós fenòmens van aparellats però a la major part de les ciutats de Catalunya, els *ciudadans* que assoliren l'estatut militar no ho van fer fins les darreries del segle XVI o principis del XVII. Veure, Palacio i de Palacio, J.M. «Contribución al estudio de los burgheses y ciudadanos honrados de Cataluña» a *Hidalguía*, 5 (1957), 317.
- ⁶² Per a un tractament més detallat de les dades, veure: Palos Peñarroya, J.L., *La práctica del gobierno en Catalunya (s. XVI-XVII): Las Cortes, la Generalitat y el municipio de Barcelona*, tesi doctoral inèdita, cap.12, Universidad Autònoma de Barcelona, 1990.
- ⁶³ AHB, *Llibre de matrícula*, L-56, 13, 14 i 15.

⁶³ Per a mesurar l'abast d'aquestes transformacions, prenc com punt de referència la relació de components del *Consell de Cent* entre 1499 i 1509 i considero com virtuals ciutadans els que durant aquells anys van actuar com a tals.

⁶⁴ Això significava que, quan es matriculava un individu amb fills en l'edat reglamentaria, aquests restaven inscrits automàticament. Per a evitar les protestes que aquest fet solia provocar, a 1638 es decidí que entre la matriculació del pare i la dels fills havia de transcórrer, almenys, un interval d'un any. AHB, L-57,110.

⁶⁵ A Saragossa, ser fill de ciutadà, simplement facilitava un tracte de favor per a ésser elegit, però de cap manera suposava l'adscripció automàtica. Redondo y Veintemillas, G. «La censura política en el gobierno municipal de Zaragoza», a X CHCA, III (1976), 481.

⁶⁶ Batlle, C., *La crisis económica y social de Barcelona a mediados del siglo XV*. Sobrequés i Vidal, S. y Sobrequés i Callicó, J. *La guerra civil catalana del siglo XV*; i veus corresponents de la *Gran Enciclopèdia Catalana*.

⁶⁷ Amelang, J.S. *La formación de una clase dirigente: Barcelona 1490-1714*, Barcelona, 1986, 45 i ss.

⁶⁸ *Ibidem*, 45

⁶⁹ El paral·lisme entre els anys de celebració de Corts i la suspensió de les reunions de matrícula gairebé no deixa lloc a dubtes.

No hi ha sessió
Corts de matrícula

1533	1533
1537	1538
1542	1543
1547	1548 y 49
1552	1553
1565	1565
1585	1585, 87, 88 y 89
1599	1599
1632	1632

¹⁰² Amelang, J.S., *op. cit.*, 46

¹⁰³ Amelang, J.S., *op. cit.* 46

¹⁰⁴ *Ibidem*, 48

¹⁰⁵ Malgrat d'ésser una de les famílies millor situades a la matrícula de 1510, i del paper crucial desenvolupat per Jerònim en el canvi de règim, els Albanell desaparegueren molt aviat de la panoràmica municipal. La resta dels seus membres, afincats a la Cort, es perd fins que a 1612 ens trobem amb un d'ells, Galcerà, nomenat preceptor del futur Felip IV.

¹⁰⁶ La figura del poeta Joan Bosç, fill de Beltran, matriculat a 1510, va estar sempre molt més relacionada amb les campanyes militars de Carles V que amb els assumptes de Barcelona.

¹⁰⁷ En aquest punt, les nostres xifres difereixen una mica de les proporcionades per Amelang que atribueix a les famílies matriculades a 1510 una vida molt més curta. Això és conseqüència d'emprar diferents fonts d'informació. Mentre que ell treballa amb dades de la matrícula de ciutadans, ací ho hem fet amb les llistes d'elegits pel Consell de cent. S'ha de tenir en compte que, a conseqüència del col·lapse de la matrícula durant els primers vint anys, molts dels fills dels matriculats no hi figuren, però, en canvi, actuen assíduament com aitals ciutadans. Amelang, J.S., *op. cit.*, 73.

¹⁰⁸ AHB, Ms. A-25, Serra i Postius, P. *Senat barcelonés y catálogo de tots los pahers y consellers que foren instituits fins lo present any ha tingut la ciutat de Barcelona ab las notas de algunas cosas emorables que en lo govern de algun de ells ha passat*.

¹⁰⁹ Totes les dades sobre la participació en el govern municipal procedeixen de AHB, *Registre de Deliberacions*, relacions d'individus exculats anualment el dia de Sant Andreu. Per a major informació, veure, Palos Peñarroya, J.L., *op. cit.*, vol. II apèndix documental, IV.